

“El” Organ adıyla kurulmuş Türk ve Gürcü deyimlerinde eşdeğerlikler

Tamar TOLORAIA¹

APA: Toloraia, T. (2020). “El” Organ adıyla kurulmuş Türk ve Gürcü deyimlerinde eşdeğerlikler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 512-519. DOI: 10.29000/rumelide.706244.

Öz

Sabit kelime birleşimleri olan deyimler, dilin en önemli unsurlarından biridir ve dil birimleri arasında yer almaktadır. Toplumların yaşayış biçimlerini, algı ve davranışlarını yansıtan deyimlerin incelemesi Türk ve Gürcü milletlerinin kültürel benzerliklerini ortaya çıkarmak için büyük önem taşımaktadır. Türkler ve Gürcüler asırlar boyunca komşuluk ilişkisi içerisinde olmuşlardır. Bundan dolayı kültürel anlamda pek çok benzerlikler ortaya çıkmıştır. Bu benzerliklerin belirlenmesi adına başvurulabilecek önemli kaynaklardan biri de iki dilde eş değerlik gösteren deyimlerin tespit edilmesidir. Dilin temel varlığını oluşturan unsurlarından olan organ adlarının deyimler içerisinde oldukça geniş bir yeri vardır. Bu çalışmada E. Mamulia'nın hazırlamış olduğu *Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü* ve TDK'nin *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nde geçen el organ adıyla kurulmuş deyimler temel alınmış ve eşdeğerlilik bakımından değerlendirilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde her iki dilde birebir benzeyen, aynı sözcüklerle yapılmış ve aynı anlama gelen deyimler listelenmiştir. İkinci bölümde anlamca benzeyen ancak içerdiği kelimelerin bir kısmı farklı olan deyimler listelenmiştir. Üçüncü bölümde her iki dilde farklı kelimelerle yapılmış ancak aynı anlamları taşıyan deyimlere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise kelime seçimi bakımından aynı ancak anlam bakımından farklı olan deyimler listelenmiş ve iki dildeki anlamları verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Deyim, Türkçe, Gürcüce, eşdeğerlik.

Equivalencies in Turkish and Georgian idioms established by the name of “hand”

Abstract

Phrases, which are fixed word combinations, are one of the most important elements of language and are among the language units. The analysis of idioms that reflect the societies' living styles, perceptions and behaviors has a great importance to reveal the cultural similarities of the Turkish and Georgian nations. Turks and Georgians have been in a neighborhood relationship for centuries. Therefore, many cultural similarities have emerged. One of the important sources that can be used for the determination of these similarities is the identification of idioms that are equivalent in two languages. Names of organs, which constitute the basic existence of language, have a very wide place in idioms. In this study, the expressions established by E. Mamulia in the Turkish-Georgian Idioms Dictionary and the Proverbs and İdioms Dictionary of TDK are based on and evaluated in terms of equivalence. The study consists of four parts. In the first part, the idioms which are identical in both languages, made with the same words and have the same meaning are listed. In the second part, idioms that are similar in meaning but have some difference with some of words they contain are listed. In the third part are given idioms, which are made with different words in both languages but

¹ YL Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD (Konya, Türkiye), tam.toloraia@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4433-0517 [Makale kayıt tarihi: 11.12.2019-kabul tarihi: 20.03.2020; DOI: 10.29000/rumelide.706244]

having the same meanings. In the fourth part, idioms which are the same in terms of word selection but have different in meanings in two languages are listed and their meanings are given.

Keywords: Idiom, Turkish, Georgian, equivalence.

Giriş

Deyimler bir dilin anlatım zenginliğidir ve günlük hayatımızda sıkça kullanılmaktadır. Her toplumun kendi kültürüne özgü deyimleri vardır. Deyim kelimesi, birçok dilbilimci tarafından çeşitli şekilde yorumlanmıştır.

Güncel Türkçe Sözlük'te deyim sözcüğü, “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak açıklanmaktadır.

Türkiye’de deyimler üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Ö. A. Aksoy ise deyim için şu tanımlı vermektedir: “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları” (Aksoy, 1984: 49).

Z. Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü’nde deyim kelimesini “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği” şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 1992: 43).

B. Vardar’ın hazırlamış olduğu *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* adlı eserde deyim kelimesi “Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaması; genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz” olarak tanımlanmaktadır (Vardar, 2002: 71).

Deyimler konusu ile ilgili çalışma yapan Gürcü dilbilimci A. Oniani deyim için şu açıklamayı yapmıştır “Sözcük birleşim biçimi olan, çözülmeyen, sağlam sözcüksel birimdir ve onu oluşturan sözcüklerin anlamlarından elde edilemez” (Oniani, 1966: 7). Ayrıca G. M. Öztürk ise şöyle belirtmektedir “Her dilin kültüründe var olan anlatım biçimi vardır. Bu anlatım biçimlerini aktarmak zannedildiği kadar kolay olmayan bir iştir. Özellikle de deyimleri çevirmek çok çetin bir iştir (Öztürk, 2019: 1633).

Deyimler konusunu ele alan bir diğer Gürcü dilbilimci A. Taqaişvili’ye göre deyimler, anlamlılık işlevi olan sözcüksel birleşim biçimi ve semantik açıdan çözülmeyen birimlerdir (Taqaişvili, 1961: 9).

Alıntı yaptığımız her iki dildeki kaynaklardan da anlaşılacağı üzere deyimler, genel kural niteliği taşımayan kalıplaşmış sözcüklerdir. Konu ile ilgili araştırmaları olan K. Kenzhalin’e göre deyimlerin en belirgin özellikleri, deyim yapısını oluşturan unsurların anlamlarından farklı yeni bir anlam aktarmalarıdır (Kenzhalin, 2017: 122). Böylece G.M. Öztürk’e göre Çevirmen erek dilin kültürüne hâkim değilse daha da zorlu hâle gelebilir. Bundan dolayı deyimleri çevirirken sözcüklerden yola çıkmaktan ziyade o dilin kültüründe deyim nasıl kullanıldığını inceleyip araştırması gerekmektedir (Öztürk, 2019: 1633) şeklinde ifade etmektedir.

Deyimlerde halkların yaradılıştan gelen özelliklerini ve dünya görüşünü hissetmek ve görmek mümkündür (Tandilava ve Tsetskhladze, 2015: 104). Bu bakımdan Türk ve Gürcü milletlerinin kültürel benzerliklerini ortaya çıkarmak için ortak deyimlerin araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Deyimleri oluşturan sözcükler incelendiğinde uzuv isimleri barındıran deyimlerin sayısının oldukça çok olduğu anlaşılmaktadır. Uzuv isimleri ile oluşturulan deyimlere baktığımızda ise *el* organ adıyla kurulmuş deyimlerin sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Gürcücede *el* kelimesiyle ilgili yüz elliye yakın deyim kaydedilmiştir. Bunlardan bir kısmı Türkiye Türkçesinde de aynen kullanılmaktadır, bir kısmının ise Türkiye Türkçesinde karşılığı bulunamamıştır. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinde ve Gürcücede *el* organ adıyla kurulmuş deyimlerin mukayesesi yapılmıştır.

Deyimlerle ilgili yapılan karşılaştırmalı çalışma ve araştırmaların birçoğunda farklı dillerin deyimlerinde ortaya çıkan eşdeğerlikler incelenmiştir. Türkçe ve Gürcüce gibi farklı dil ailelerine mensup olan dillerde genellikle üç eşdeğerlilik grubu ortaya çıkmaktadır. Bunlar, tam, kısmî ve sıfır eşdeğerlilik gruplarıdır. Söz konusu gruplara girecek deyimler listelenirken A. Aktaş'ın "Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Türkçe ve Almanca Deyimlerde Kadın" makalesindeki tam eşdeğerlik, kısmi ve sıfır eşdeğerlik tanımları dikkate alınmıştır. Bu çalışmanın bölümleri oluşturulurken A. B. Şahin'in "Hayvan İsimleri ile Kurulmuş Türk ve Gürcü Atasözlerinde Eşdeğerlikler" adlı makalesinden yararlanılmış ve ek olarak kelime seçimi bakımından aynı ve anlam bakımından farklı olan deyimler bölümü eklenmiştir. G. M. Öztürk'ün, "Kültür Aktarımında Çeviri Stratejileri: Mikheil Cavahişvili'nin "Çançura" Adlı Öyküsünün Türkçe Çevirisindeki Deyimlerin Karşılaştırmalı Analizi" adlı çalışmasında deyimlerin çevirisi ile ilgili olarak N. Tsetskhladze'nin "Çeviri süreci zor ve sorumluluk işi ve birçok nüans göz önünde bulundurulmalıdır. Deyimleri oluşturan metinler çevirmen için özgün gerçekliği sunar. Doğrudan, kelimesi kelimesine çeviri verilen içeriği değiştirebilir" ifadesine vurgu yapılmıştır (akt. Öztürk, 2019: 1632). Bu tespitten yola çıkarak, çalışmamızın "Kelime Seçimi bakımından aynı ve anlam bakımından farklı olan deyimler" bölümünde listelenen deyimlerin doğrudan (kelimesi kelimesine) çevirisinin dışında söz konusu deyimlerin anlamları da ayrı bir sütünde verilmiştir.

A) "El" organ adı geçen Türk ve Gürcü deyimlerinde tam eşdeğerlik

A. Aktaş, deyimlerde ortaya çıkan tam eşdeğerlik için "her iki dilde de hem yapısal açıdan hem de anlamsal açıdan birbirine benzemektedirler" ifadesini kullanmıştır (Aktaş 2008: 8). Bu başlık altında verilen örnekler tam eşdeğerlik ölçütlerine göre listelenmiştir. Yani bu bölümde her iki dilde aynı sözcüklerle yapılmış ve aynı anlama gelen deyimlere yer verilmiştir.

	Türkiye Deyimler	Türkçesi	Gürcüce Deyimler	Gürcüceden Direkt Çeviri
1.	El açmak		Khelis gaşla (Mamulia, 2006: 104)	El açmak
2.	El ele vermek		Kheli Khels mistses (Mamulia, 2006: 105)	El ele vermek
3.	El kaldırmak		Khelis aghmartva (Mamulia, 2006: 115)	El kaldırmak
4.	El katmak		Khelis şeşveleba (Mamulia, 2006: 115)	El katmak
5.	El vermek		Khelis gamartva (Mamulia, 2006: 116)	El vermek
6.	Elde tutmak		Khelşi datzera (Mamulia, 2006: 105)	Elde tutmak
7.	Elden ayaktan düşmek (kesilmek)		Khel-pekhi tsaertva (Mamulia, 2006: 105)	Eli ayağı kesilmek
8.	Elden ele dolaşmak (gezmek)		Khelidan khelşi gadasvla (Mamulia, 2006: 106)	Elden ele geçmek
9.	Elden kaçmak		Khelidan daskhlet'va (Mamulia, 2006: 112)	Elden kaymak
10.	Ele alınmaz		Khelşi ar aigeba (Mamulia, 2006: 106)	Ele alınmaz

11.	Ele almak	Khelis mokideba (sakmes) (Mamulia, 2006: 106)	(işi) Ele almak
12.	Ele geçirmek	Khelşi çağdeba(Mamulia, 2006: 113)	Ele geçirmek
13.	Eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)	Khel-pekh şek'ruli qopna (Mamulia, 2006: 107)	Eli ayağı bağlı olmak
14.	Eli ayağı buz kesilmek (tutmamak)	Khel-pekhis ts'artmeva (Mamulia, 2006: 107)	Eli ayağı tutmamak
15.	Eli ayağı çözülmek (gevşemek)	Khel-pekhis moduneba (Mamulia, 2006: 107)	Eli ayağı gevşemek
16.	Eli ayağı titremek	Khel-pekhis kankali (Mamulia, 2006: 108)	Eli ayağı titremek
17.	Eli boş gelmek	Kheltsarieli mosvla (Mamulia, 2006: 108)	Eli boş gelmek
18.	Eli dar (darda)olmak	Khelmoçterili kopna (Mamulia, 2006: 109)	Eli sıkı olmak
19.	Eli genişlemek	Khelis momartva (Mamulia, 2006: 114)	Eli genişlemek
20.	(bir işe) Eli yatmak	Khelis gatzapva (Mamulia, 2006: 109)	Eli yatmak
21.	Eli olmak (bir işte)	Misi kheli urevia (Mamulia, 2006: 110)	Eli var (bir işte)
22.	Elinde kalmak	Khelşi şerçena (Mamulia, 2006: 111)	Elinde kalmak
23.	Elinden bir iş (şey) gelmemek	Khelidan araperi gamosdis (Mamulia, 2006: 111)	Elinden bir şey gelmez
24.	Eline almak	Khelşi agheba (Mamulia, 2006: 112)	Eline almak
25.	Eline bakmak(birinin)	Khelebşi tskera (Mamulia, 2006: 112)	Ellerine bakmak
26.	Eline geçirmek	Khelşi çağdeba (Mamulia, 2006: 115)	Eline geçirmek
27.	(bir yerden, bir şeyden) Elini ayağını (eteğini) kesmek (çekmek)	Khel-pekhis amokveta (Mamulia, 2006: 114)	Elini ayağını kesmek
28.	Elini çabuk tutmak	Marcve khelis kona (Mamulia, 2006: 108)	Eli çabuk olmak
29.	Eli cebine (cüzdanına veya kesesine) gitmemek (varmamak)	Cibeze khelis ar gak'vra (Mamulia, 2006: 114)	Eli cebine gitmemek
30.	Elini kana bulamak (bulaştırmak)	Khelebis siskhlşi gasvra (Mamulia, 2006: 115)	Ellerini kanla kirletmek, bulamak
31.	Elini kolunu bağlamak (birinin)	Khelebis şeboçva (Mamulia, 2006: 115)	Ellerini bağlamak
32.	Elini sürmemek (bir şeye)	Khelis ar mokhleba (Mamulia, 2006: 116)	Elini sürmemek
33.	Elini uzatmak	Khelis gatsodeba (Mamulia, 2006: 116)	Elini uzatmak

B) “El” organ adı geçen Türk ve Gürcü deyimlerinde kısmî eşdeğerlik

Çalışmanın bu bölümünde en az bir kelimesi ortak ve anlam bakımından aynı olan, “el” organ adıyla kurulmuş Türkçe ve Gürcüce deyimler yer almaktadır. Deyimler listelenirken A. Aktaş'ın “Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Türkçe ve Almanca Deyimlerde Kadın” isimli makalesinde yer alan kısmî eşdeğerlik tanımı dikkate alınmıştır. Aktaş, kısmî eşdeğerlik grubuna giren deyimlerdeki

kelimelerin en az birinin diğer deyimde de bulunması ve örtüşmesi gerektiğini ifade etmiştir (Aktaş 2008: 8).

	Türkiye Deyimler	Türkçesi	Gürcüce Deyimler	Gürcüceden Direkt Çeviri
1.	(birinin) Eli ayağı olmak		Marcvena khelad gakhdoma (Mamulia, 2006: 107)	(birinin) Sağ eli olmak
2.	Ayağının bağı çözme		Khel-pekhis gakhdna (Mamulia, 2006: 45)	Elini ve ayağını çözmek
3.	El el üstünde oturmak		Gulkheldak'repili cdoma (Mamulia, 2006: 104)	Eli göğsünde oturmak
4.	El çekmek		Tavis danebeba (Mamulia, 2006: 114)	Baş çekmek
5.	Elde avuçta (bir şey) kalmamak		Kheltsarieli darçena (Mamulia, 2006: 105)	Eli boş kalmak
6.	Elden çıkarmak		Khelidan gaşveba (Mamulia, 2006: 106)	Elden bırakmak
7.	Ele avuca sığmamak		Khelidan skhlteba (Mamulia, 2006: 106)	Elden kaymak
8.	Eli armut devşirmek		Khel-pekh şekruli (Mamulia, 2006: 107)	Eli ayağı bağlı
9.	Eli ayağı tutmak		Mukhlebi ar emorçileba (Mamulia, 2006: 108)	Dizleri tutmamak
10.	Eli boş çıkmak		Khelis motsarva (Oniani, 1966: 191)	Eli boş kalmak
11.	Eli dursa ayağı durmaz		Misi gaçereba ar aris (Mamulia, 2006: 109)	Duracağı yok
12.	Eli ekmek tutmak		Puris puli akvs (Mamulia, 2006: 109)	Ekmek parası var
13.	Eli kalem tutmak		Kalami utzris (Mamulia, 2006: 109)	Kalemi keskin olmak
14.	Eli varmamak (gitmemek)		Guli ar miudis (Mamulia, 2006: 110)	Kalbi gitmemek
15.	Elinden hiçbir şey kurtulmamak		Khelidan kvelaperi gamosdis (Mamulia, 2006: 111)	Elinden her şey çıkmak
16.	Eline ayağına düşmek (sarılmak, kapanmak)		Pekhebsi uvardeba (Mamulia, 2006: 112)	Ayaklarına düşmek
17.	Eline eteğine sarılmak		Khel-pekhis dakotsvna (Mamulia, 2006: 113)	Elini ayağını öpmek
18.	Eline geçmek		Khelşi çavardna (Mamulia, 2006:113)	Eline düşmek
19.	Eline su dökemez (birinin)		Khelebs ulok'avs (Mamulia, 2006: 114)	Elini yalamak
20.	Elini kolunu sallaya sallaya gelmek		Kheltsarieli dabruneba (Mamulia, 2006: 115)	Eli boş dönmek
21.	Elini kolunu sallaya sallaya gezmek		Udardelad siaruli (Mamulia, 2006: 115)	Dertsiz dolaşmak (gezme)
22.	Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak		Khelis ar gandzreva (Mamulia, 2006: 115)	Elini kıpırdatmamak
23.	Elini vicdanına koymak		Gulze khelis dadeba (Mamulia, 2006: 116)	Elini kalbine koymak
24.	İnsan eli değmemiş (veya dokunmamış)		Khelukhlebeli (Mamulia, 2006: 104)	El değmemiş

C) “El” organ adı geçen Türk ve Gürcü deyimlerinde sıfır eşdeğerlik

Bu eşdeğerlik modelinde deyimlerin başka bir dile aktarılmasında sadece deyim anlamı diğer dile aktarılıyor, fakat hiçbir şekilde erek dilde bir benzerlik gözlenmemektedir (Aktaş, 2008: 9). Bu tanımdan yola çıkarak makalenin bu kısmında kelime seçimi bakımından farklı ve anlam bakımından aynı olan deyimlere yer verilmiştir. Söz konusu deyimlerin listelenmesinde, Türkiye Türkçesinde “el” organ adıyla kurulmuş deyimler temel alınmıştır.

	Türkiye Deyimler	Türkçesi	Gürcüce Deyimler	Gürcüceden Direkt Çeviri
1.	(bir yerden, bir şeyden) Elini ayağını kesmek (çekmek)		Tavis danebeba (Mamulia, 2006: 114)	Başımı bırakmak
2.	El etek öpmek		Pekhebsi çavardna (Mamulia, 2006: 105)	Ayaklarına düşmek
3.	El üstünde tutmak		Khelislgulze dasma (Mamulia, 2006: 116)	Avucunda oturtmak
4.	Eli bol		Savse cibis kona (Mamulia, 2006: 108)	Cebi dolu olmak
5.	Elinden geleni yapmak		Tavis ar dazogva (Mamula, 2006: 111)	Kendine kıymak
6.	Elinden iş çıkmamak		Moukherkhebeli (Mamulia, 2006: 112)	Beceriksiz olma
7.	Elinden kurtulmak		Tavis daghtzeva (Mamulia, 2006: 112)	Başımı kurtarmak
8.	Eline doğmak		Tvaltzin gazrda (Mamulia, 2006: 111)	Gözünün önünde büyümek
9.	Elle tutulur gözle görülür		Khelsa da khels şua (Oniani, 1966: 192)	Elle el arasında

D) Kelime seçimi bakımından aynı ve anlam bakımından farklı olan deyimler

Deyim sözlükleri taranırken kelime tercihi bakımından aynı ancak anlam olarak çok farklı olan deyimlere rastlanmıştır. Sayıları az olsa da bu deyimler ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Söz konusu deyimler, yalancı eşdeğerlik grubuna giren deyimler olarak değerlendirilmiştir. Eşdeğerlik konusu üzerine çalışmaları olan M. Uğurlu’ya göre yalancı eş değerlik, “kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin, ses ve yapı veya sadece ses bakımından aynı olan veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldiği kolayca bilinen, yani benzer şeklinin, hedef lehçede bulunması; ancak bu iki kelimenin kavram alanlarının birbirine eş değer olmaması durumudur” (Uğurlu 2012: 218). Bazı yapılar eş değer gibi görünse de kavram alanları bakımından birbiriyle örtüşmez. Örneğin Türkiye Türkçesinde *el değiştirmek* deyimini “bir şeyin kullanımı veya mülkiyeti bir kimseden başka bir kimseye geçmek” anlamında kullanılmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/> 14.11.2019’da erişildi). Gürcücede ise *khelis monatsvleba* (el değiştirmek) deyimini “birinden yardım almak; Birinden borç para almak” manasındadır (Oniani, 1966: 189).

Türkiye Türkçesi Deyimler	Deyimlerin Türkiye Türkçesindeki Anlamları	Gürcüce Deyimler	Deyimlerin Gürcücedeki Anlamları
El almak	1. Eskimiş tarikatlarda bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol gösterme iznini almak. 2. Bir sanatı yapmak için ustanın iznini almak. 3. Kâğıt oyunlarında karşı tarafın oynadığı kâğıdın daha önemlisini oynayarak üstünlük	Khelis agheba	Bir şeyi veya birini bırakmak, vazgeçmek (Oniani, 1966: 188).

	sağlamak (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).		
Eline almak	1. Bir işin veya yerin yönetimini üstlenmek. 2. Bir işi kendi yapmaya başlamak (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelt igdo	Bir şeye zorla sahip olmak (Oniani, 1966: 187)
Eline bakmak	1. Bir kimsenin yardımıyla geçinmek. 2. Biri `ne getirdi` diye gözlemek (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelebşi qureba	Birinden çıkar beklemek (Oniani, 1966: 187)
Eline düşmek	1. Egemenliği, buyruğu altına girmek. 2. Yakalanmak. 3. Birine muhtaç olmak. 4. Rastlamak, tesadüf etmek (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelşi çavardna	Çok istenen bir şeyi edinmek; Esir düşmek (Oniani, 1966: 193).
Elden gitmek	Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelidan tzsasvla	Doğru yolunu kaybetmek, kötü alışkanlıkları edinmek; Umutsuz olmak (Oniani, 1966: 188).
El koymak	1. Bir yolsuzluğu ortaya çıkarmak, incelemek, vaziyet etmek. 2. Üstüne konmak. 3. Zorla almak. 4. İş üzerine almak, sorumluluğu üstlenmek. 5. Yetkili organ bir malı veya bir kuruluşu kendi yönetimine almak (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelis dadeba	Birini suçlamak (Oniani, 1966: 190).
El değiştirmek	Bir şeyin kullanımı veya mülkiyeti bir kimseden başka bir kimseye geçmek. (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelis monatsvleba	Birinden yardım almak; Birinden borç para almak (Oniani, 1966: 191)
El yıkamak	İlgisini kesmek (https://sozluk.gov.tr/14.11.2019'da erişildi).	Khelis dabanva	Sorumluluğu üstlenmemek (Oniani, 1966: 189).

Sonuç

Deyimlerin toplumun kültürünü, yaşantısını, dünya görüşünü, hayal gücünü, gelenek ve göreneklerini yansıtan kalıplaşmış sözler oldukları söylenebilir. Bir dildeki deyimlerin çokluğu, o dilin anlatım zenginliğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında gerek Türkiye Türkçesi, gerek Gürcücenin deyim varlığı bakımından çok zengin olduğu söylenebilir. Her iki dildeki bu zenginlik, organ adı olan el kelimesinin bulunduğu deyim varlığının çokluğundan da anlaşılmaktadır.

Bu araştırmada Türkiye Türkçesinde ve Gürcücede *el* organ adıyla kurulmuş deyimler incelenerek anlam eşdeğerlikleri araştırılmıştır. İnceleme sırasında E. Mamulia'nın hazırlamış olduğu Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü ve TDK'nin Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde geçen *el* organ adıyla kurulmuş

deyimler temel alınmıştır. Her iki dilde anlam ve kelime tercihi bakımından aynı olan, *el* organ adı geçen 74 deyim tespit edilmiştir.

“El” organ adıyla kurulan deyimlerle sınırlı tutulan bu çalışmada deyimlerin %45’i (33 adet) tam eşdeğerlik, yani hem yapısal hem de anlamsal bakımından birebir benzerlik göstermiştir. Bu değerlendirmeye göre deyimlerin %32’si (24 adet) en az bir kelimesi ortak ve anlam bakımından aynı olan yani kısmî eşdeğerlik grubuna giren deyimlerdir. %12’si (9 adet) ise sıfır eşdeğerlik grubunda değerlendirilmiştir. Deyimlerin %11’lik kısmı anlam bakımından farklı, kelime seçimi bakımından aynı olan yani yalancı eşdeğerlik barındıran deyimlerden oluşmaktadır. Söz konusu deyimler eş anlamlı unsurlardan oluşmuş ancak kavram alanı farklı olan deyimlerdir.

Gürcüce ve Türkçe dil ilişkileri üzerine yazılmış fazla sayıda makale ve monografik araştırma bulunmaktadır. Gürcistan’da Türkoloji üzerine çalışan çok sayıda uzman olmasına rağmen Türkçe ve Gürcüce dil ilişkilerinde çözülemeyen oldukça çok konu olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, bu tür çalışmalarının önemi büyüktür ve aynı zamanda Türkçe-Gürcüce konusunda çok az sayıda bulunan Türkçe yazılmış kaynaklara bir katkı sağlanması da umut edilmektedir.

Sonuç olarak şunu belirtmeliyiz ki ortak deyimler üzerine şimdiye kadar pek çok araştırma yapılmış olmasına rağmen iki kadim kültürün deyim varlığının zenginliği, konunun daha detaylı incelenmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Dilbilim alanındaki son gelişmeler göz önüne alınarak deyimlerin çeşitli açılardan incelenmesi ilgi çekici sonuçların elde edilmesine imkan sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (2014). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* 1.(7. Baskı), Ankara : İnkılap.
- Aktaş, A. (2008). Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Türkçe ve Almanca Deyimlerde Kadın, *Bir Bilim Kategorisi olarak “KADIN” Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (ss. 31-37). Eskişehir : Anadolu Üniversitesi
- Kenzhalin, K. (2017), Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları, *Türk Dünyası Dergisi*, 43 sayı, s. 107-124, Ankara.
- Korkmaz, Z. (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara : TDK.
- Mamulia, E. (2006), *Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü*. Tiflis : Tsartqela.
- Oniani, A. (1966), *Kartuli İdiomebi*. Tiflis : Nakaduli.
- Öztürk, G. M. (2019). Kültür Aktarımında Çeviri Stratejileri: Mikheil Cavahişvili’nin “Çançura” Adlı Öyküsünün Türkçe Çevirisindeki Deyimlerin Karşılaştırmalı Analizi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 8/3, s. 1630-1647.
- Şahin, A. B. (2019), Hayvan İsimleri ile Kurulmuş Türk ve Gürcü Atasözlerinde Eşdeğerlikler, *Turkish Studies - Language and Literature* Volume 14 Issue 2, s. 879-890.
- Tandilava, L., Tsetskhladze, N. (2015), Gürcüce-Türkçe Deyimlerin Varyantlara Göre Kültürel Dialoglar, *Kültür Evreni*, 26 sayı, s. 102-107.
- Taqaişvili, A. (1961), *Kartuli Prazeologiis Sakitkhebi*. Tiflis : Gürcistan SSCB Bilimler Akademisi.
- Türk Dil Kurumu, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (<https://sozluk.gov.tr/> 14.11.2019’da erişildi).
- Uğurlu, M. (2012), “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu”, *Turkish Studies* 7/4, s. 215-222.
- Vardar, B. (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul : Multilingual.